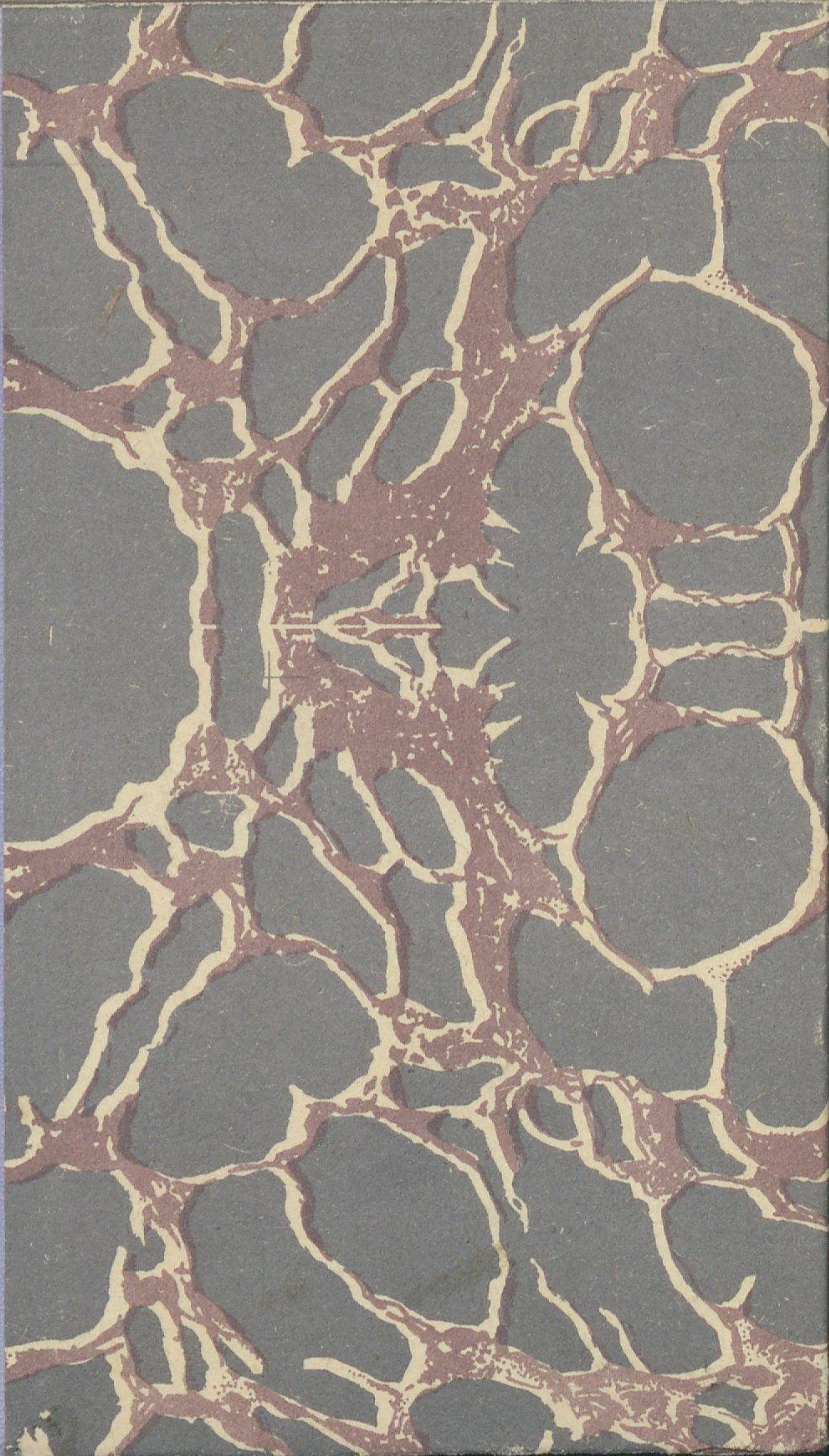
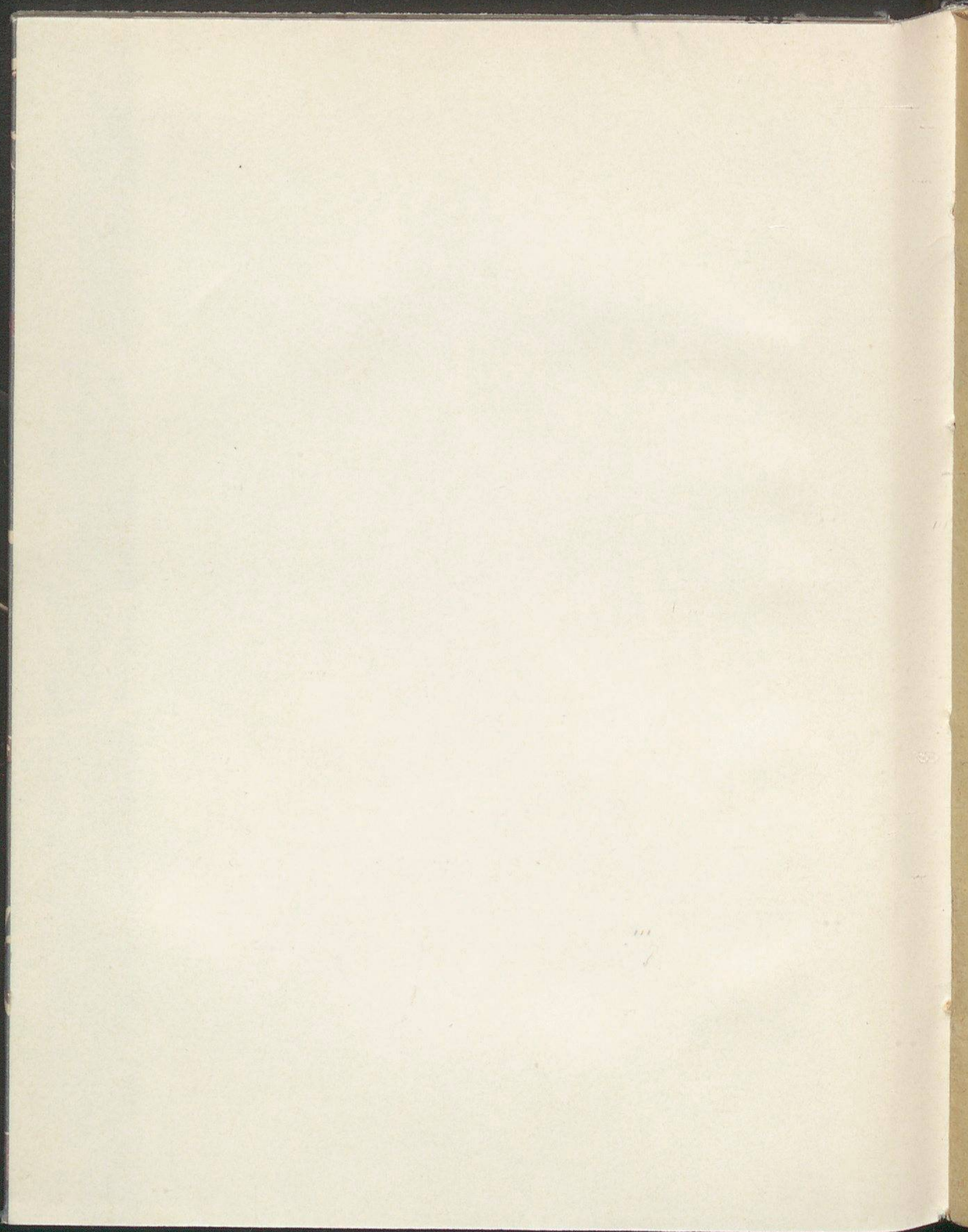

540478

The main body of the image is a blank, light-colored page, likely an endpaper or flyleaf of the book. It shows some minor discoloration and faint, illegible markings, possibly bleed-through from the reverse side or very light pencil marks. The right edge of the page shows the binding structure.

540.478

ЯНКА КУПАЛА.

АДВЕЧНАЯ ≡≡≡

≡≡≡ ПЕСНЯ

Ў XII ПРАЯВАХ.

ВЫДАНИЕ 2-ое.

Вільня ○○○○ 1927.

Друкарня „Рах“, Сьвята-Ігнатаўская вул. 5.

Komisarz Rządu na m. XXIII/O

1. egzemplarz Obowiązkowy

Nakład 1 Egz 2000

Dnia 6 XII 1921 r.

TEODOR

ZAWRÓTA

BRITISH

Wydanie 1. z 1921 r. w Warszawie.
Wydawca: "Polska" w Warszawie.

ЯНКА КУПАЛА.

АДВЕЧНАЯ ≡≡≡

≡≡≡ ПЕСНЯ

Ў XII ПРАЯВАХ.

ВЫДАНЬНЕ 2-ое.

Вільня ○○○ ○○○ ○○○ ○○○ 1927.
Друкарня „Рах“, Сьвята-Ігнатаўская вул. 5.

I-540478

П Р А Я В Ы:

I. ХРЭСЬБИНЫ.	VII. КАСЬБА і ЖНІВО.
II. НА СЛУЖБЕ.	VIII. ВОСЕНЬ.
III. ВЯСЕЛЬЛЕ.	IX. СЬВЯТА.
IV. ВЯСНА.	X. ЗІМА.
V. ЗА САХОЮ.	XI. ХАЎТУРЫ.
VI. ЛЕТА.	XII. НА МАГІЛКАХ.

„Адвечным“ завецца тое, што трывае „адвеку“, г. зн. век ці некалькі вякоў, а „спрадвечным“ завець тое, што ёсьць з часу, аб каторым ня помне гісторыя, ці, інакш кажучы, спрадвеку.

Выдавецтва.

1927. Б. О. 4071

і чытаецца як *й* (моі==моі).

I.

Хрэсьбіны.

Вясковая ўбогая хата. Ноч. Усе сьпяць. У васінавых на-
чоўках аберчанае зрэбнымі пялёнкамі ляжыць дзіцянё. Над
імі зьяўляюцца цені і пяюць.

Жыцьцё.

Ўсясільнай рукою тварэння
Даю яму права ісьненьня,
На собскасьць¹⁾ ваду і зямлю,
Душу яму такжа даю.

Пад ўладай сваёй будзе меці
Як ёсьць усё чыста на сьвеце;
Ён будзе ўсіх чыста дужэ,
Ён будзе ўсіх чыста мудрэ.

І рэкі, і доли, і горы
Яго будуць слухаць з пакора;
Там высуша, там правядзе,
Там зрые, а там узьнясе.

Лясы ён абярне на поле,
Ўсялякія ўставе²⁾ будоўлі:
Сьвятыні пад неба зірнуць,
Цямніцы пабелаі бліснуць.

Так будзе ён царам прыроды,
Сам најдасканалышага роду,
І будзе цар гэты павек
Названьне насіць—чалавек.

Д о л я.

Яму буду я напяваці
Аб радасьці, славе, багацьці,
Дзе шчасьця палае прасьвет,
Як самага сонежка цьвет.

Ён, чуючы гэтыя песьні,
Ня раз загалосе балесьне,
І страшнај азьвецца кляцьбој,
Бясьсільны жыць вечна за мној.

І стане ганяцца за мною
Ён думкамі, сэрцам, душою, —
Я, песьню прапеўшы, ўцяку
Ці ў поле, ці ў лес, ці ў раку.

І будзе так жыць і маліцца,
Сваёю няўдачај хваліцца
Стварэньне Жыцьця—чалавек,
Аж ляжа ў зямельку на век.

Б я д а.

Во!—тутка маё панаваньне!
За мној ён і ляжа, і ўстане.
Вясна, лета, восень, зіма —
Я зь ім, як царыца сама.

Напрасна мяне будзе гнаці,
Зь ім буду за хатај, у хаці,
І так ён зжывецца за мној,
Што стану яго я душој.

На плечы ўзвалю горб вялікі,
Абую ў лазовыя лыкі,
Як ночај, хај будзе па дню, —
Прасьветласьць я выдзеру ўсю.

Г о л а д і Х о л а д (разам).

Мы будзем хадзіць за ім параі,
Наводзіць балесьці і хмары,
Душоі і хацінаі трасьці,
Адвечныя казкі плясьці.

Хаі чуе і сілен, і молад,
Як страшан, і голад і холад,
І рыне ў магільны пясок
Празь сьцюжу, праз хлеба кусок.

Х о р.

Гэі, спраўма над ім тут хрысьціны
Сьлязы і крыві цярушынаі!

Хаі будзе ні мал, ні вялік,
Няхаі носе імя: Мужык.

Дзіцяне заплакала, цені разьбягаюцца і чэзнуць³).

II.

На службе.

Дворны папар, лагі. Недалека лес. Дзень хмурны; слата.
Пасецца статак; каля яго сьне маленькі пастушок. Вопратка
ў яго паабрываная. Босы. У зьзябнутых руках трымае бя-
роставаю трубу. Зь лесу дарогаі паказуецца жанчына—ягоная
матка.

П а с т у ш о к.

Ў сваёй хатца і пры матца
Жыў ня жыў,

Бяда выпхнула бадзяцца,
Ў сьвет пабрыў.

Кожын гоне, папіхае,
Свој, ня свој.
Ој ты, служба, ој благая,
Божа мој!
Ој ты доля пустасејна!
Рад ня рад;
Далі кут, і тој ня пэўна —
Да Каляд.
Нясуць хлеба, ці да хлеба,
І глядзяць:
Ведај, есьці шмат ня трэба...
Ўзяць?... ня ўзяць?
Воўк, ваўчыха за гарою
Завядзе,
Ні прыстаньня, ні спакою
Ој нідзе!

М а т к а (падходзячы).

Што ня весел так, сынулька,
Мој-жа ты?
Табе кланяўся татулька
І браты.
Гавары-ж ты мне, мој мілы,
Родны мој,
Як там служба, як там с!лы,
Як зь ядој?
Ці кусочак калі ласы
Паднясуць?
Ці ня крыўдзяць калі часам?
Ці ня б'юць?
Калі-ж прыйдзе тое сьвятка
З ласкај тэј,
Не разстанесься ты з хатквј,
Із сваеј?

П а с т у ш о к.

Як у служкі сходзяць леты —

Ў пастуха,

Пытај, маці, птушкі гэтај —

Канюха.

Папытајся⁴⁾ гэтај хмары —

Гэтых сьлёз,

Гэтај кветкі на папары —

Гэтых лоз.

Гэтај грушы сярод поля

І балот:

Яны ўсе аб маёј доли

Вядуць шчот.

М а т к а.

Не хачу я јіх пытаці,

Мој сыноч,

Не пацешуць яны маці,

Сакалок.

Калыхала, гадавала,

Як магла,

А цяпер што дачакала?

Што нашла?

П а с т у ш о к.

Ня плач, маці, і ня злујся

На жыцьцё,

Як я ў сілачку ўбяруся,

Змагу ўсё.

Вечарэе. Пастушок гоне скаціну дамоў. Маці пахлі ўсё ідзе ў сьлед за јім.

III.

Вясельле.

Хата ў маладога. Шмат народу. Стол повен гарэлкі і ўсялякай яды. За сталом сядзяць на лавах: сват, свацьця, маладыя, закосьнік, маршалак, дружкі й прыданья; усе вясёлыя.
Музыка, гульня.

С в а т.

Вось дзе, братцы, разгуляцца!
Вось пацешыцца калі!
Хоць бярыся, распраніся,
Ды у прысядкі валі!

Звоняць чаркі, трашчаць скваркі,
Лопат, гоман, сьмех і крык,
Во! сяло дзе ходам ходзе,
Гора дзе забыў мужык!

Гасьцеј поўна, усё роўна,
Як дзе сходка, ці кірмаш.
Ёсьць Марыся, Дамініся,
Юрка, Саўка і Тамаш.

Як належа, ў скрыпку рэжа
Наш музыка, наш Аўлас;
За јім сьледам, як за дзедам,
Б'е у бубен Апанас.

Трыльля! трыльля! вось кадрыля,
Вось лявоніха јідзе,
Валяць проста, як бы з моста,
Як ніколі, як нідзе!..

С в а ц ь ц я.

Вось забава! вось так слава
Маладому, маладој!

Усё ладам, і з парадам,
І пастаўлена парож.

Кругом шчыра, сала, сыраў —
Хоць ты сьліну палыкај,
Тоўста, густа хлеба лустаў —
А пірог! а каравај!

Дзеўкі з твары, як-бы ў жары,
Як бы сонца касьнікі,
Ну, а малцы — ліжы палцы!
Вось яны! вось дзяцюкі!

Не наракам, бокам-скокам,
Ня гулялі так даўно.
Гоп-ля! сваце, паскакаці!
Ну вясельле! ну яно!

М а л а д ы.

Хто вясёлы, хоць і ў горы,
Таму слава, таму чэсьць!
Чым багата, рада хата,
Не жалејце піць і есьць!

(Да маладој).

Ты, сястрыца, до ^б) смуціцца,
Уздыханьне ў кут пашлі,
Еж, лябёдка, запі водкај,
Душу песьняј весялі!

Кончым зараз гэты галас,
Гульня пойдзе за нішто;
Зажывём мы па сваёму,
Як ніколі, як ніхто.

М а л а д а я.

Гуляј, мілы, колькі сілы!
Не ўважај нуды маеј:

Я паплачу, знама, бачу
Чужу хату і людзеі.

Чужа хатка, бацька, матка,
Сама тутка першы раз;
Ньюць грудзі, што-то будзе?
Што чакае ў жыцьцю нас?

Х о р.

Рэдкі сьмехі і пацехі,
Часты сьлёзы і бяда!
Ё часіна, ё скрыпіна, —
Весяліся, грамада!

Сват вылазе з-за стала і сыпе лявоніху із свацьцяі; за іім
малады з маладоі і ўся дружына.

IV.

В я с н а.

Раніца. Вясковая хата; выгляд няпрытульны і убогі. Праз
маленкае ваконца прабіваецца бледаваты блеск. Цёмнавата.
Мужык сядзіць на палу зьвесіўшы ногі, курыць люльку і глы-
бака нешта думае. Уходзе Вясна: на галаве ў яе з кура-
сьлепу і пралесак вянок, у руках разарваны ланцуг.

В я с н а (з рызыкаі цененькім голасам).

Ну, як дуж, мужычок?
К табе ў госьці іду.
На бок жыва, на бок!
І бяду, і нуду!
Пратры вочы за сну,
Марш к другому жыцьцю!
Ладзь^{5b)} саху, барану
І сявенку⁶⁾ сваю!

Ўжо прасохла ральля,
Ўжо рунее трава,
К сабе кліча зямля,
Ты ў яе галава.

Табе рэчкі бурляць,
Табе кветкі цьвітуць,
Табе пушчы шумяць,
І зязюлі пяюць.

Ды і сонца, глядзі,
Гэтак сьвеце ня зра. *)
Ну јідзі! ну јідзі!
Араць, сеяць пара!

М у ж ы к (што часіну ўздыхаючы).

Ўжо ўстаю, ўжо јіду,
Ясна паня Вясна,
Толькі вась на бяду
Зерня к севу няма.

Трохі нешта было,
Што мне Восень дала,
Вась Зіму нанясло,
І ўсё чыста зьвяла.

Апасьледні мяшок
К Калядам я змалоў,
Цяпер сьвіран і ток,
Як хто махалам зьмеў.

І сам сеяць я рад,
Ды, як бачыш, з Каляд
Усё выбраў да дна,
Ој Вясна! ој Вясна!

*) маскалізм, пакрывіцку (пабеларуску) — не дарма.

В я с н а.

Што мармочыш ты там?
Няма часу чакаць,—
Табе раду я дам,
Як бяду ашукаць.

Асьмель трохі сябе,
Пыху з сэрца зьнімі,
І насеньне к сяўбе
З магазыну вазьмі.

Браць ня прыдзецца шмат,
Які пудзік - другі,
Бо, як чула я, брат,
Шнур твој вельмі вузкі.

М у ж ы к.

Міла рада твая,
Ясна паня Вясна,
Дыі, як сьвет пазнаў я,
Мне вядома яна

Знаю я магазын,
Толькі зь ім з году ў год
Адзін выхад, адзін:
Недарод, недарод.

В я с н а.

Бог з табоі!—я іду
Падаць Лету наказ;
Адно ськем: я ў гаду.
Ня бываю двух раз.

Адходзіць. Мужык злазе з пала, бярэ з калка хамут і дугу,
выходзе з хаты. Сонца прыветліва заглянула ў ваконца.

V.

За сахою.

Поле. Неба яснае. У недалёкай зялёнай дуброве кукуе зя-
зюлька. Мужык арэ. Конік малы й худы што мінута пры-
станаўлюецца. Над галавој аратага пяюць жаваранкі. Гась-
цінцам прыбліжаецца падарожны.

А р а т ы (ходзячы за сахој).

Гајда, баразною,
Косю мој маленькі,
Гајда, за сахою,
Селянін худзенкі!

Гэткае раздольле
На усе староны! —
Выарэм мы поле
Ў ськібіны, ў загоны.

Зерня ў полі зложым
Жменяј спрацаванај;
Зарунејся збожжам,
Цьмяная паляна!

Пројдуць гэтта людзі,
Бедны і багаты,
Дзіўна, дзіўна будзе,
Што зрабіў араты?

Гајда баразною,
Косю мој маленькі!
Гајда за сахою,
Селянін худзенкі!

П а д а р о ж н ы (падбліжаючыся).

Гэтак зь песьняј, гэтак,
Зь верај і надзеяј

Кожын свој палетак
Хај арэ і сее!

Ці дождж залівае,
Ці вецер бушуе,
Птушка ані дбае,
Гнёзды ўе, будуе.

Ня пытаў араты
Свајго шчасьця, долі,
Што дадуць зярняты,
Кінутыя ў полі.

Гэтак зь песняі, гэтак,
Зь вераі і надзеяі
Кожны свој палетак
Абарэ, засее!

А р а т ы (як-бы сам да сябе).

Тупы штось нарогі,
Конь ісьці ня хоча,
Млеюць рукі, ногі,
Пыл засыпаў вочы.

Ліха чуць старое —
Ломе косьці, грудзі,
Жонка, як на тое,
З полудням марудзе.
Гэі, спачыньма, кося!
Люльку закуру я,
Можа праца посьле
Лепш памашыруе.

П а д а р о ж н ы (мінаючы аратага, кла-
няецца).

Памажы вам, Божа,
Спрацаваны браце!
Выараў прыгожа, —
Толькі засяваці.

Знаць жывеш шчасьліва,
Маеш хату, поле..
Дзе-ж мој дом? дзе ніва?...
Доля-ж мая, доля!
(Їдзе далей).

А р а т ы.

Ён ідзе і плача,
Я плачу парою...
Эі ты, небарача,
А дзе шчасьце тое?...

Выпрагае каня; жонка ў спарышох прыносе полудзень.

VI.

Л е т а.

Поле. У далі наўкола 7) чарнеюцца лясы. На ўзьмежку, пад дзікој ігрушай, сядзіць задумаўшыся Мужык; напроці яго вёска, далей гасьцінец і двор, акружаны прысадамі і садамі. Налева залітая паводкај сенажаць; направа абсеяныя шнуры: ярыну ўсю пакрывае сьвірэпка, жыта напал з гірсај і званцом пагерсана градам. З усходу на небе падымаецца хмара — чуваць гром. Да мужыка падходзе Лета, трымаючы ў ваднэј руцэ серп, у другој касу.

Л е т а.

Што задумаўся так, Мужычок,
Варта глянуць крыху весялеј!
На! касу, малаток і брусок,
І сярпок на! для жонкі тваеј!
Званцом шастае ўжо сенажаць,
Цецярэе жытцо і ячмень;
Час на гвалт і касіці, і жаць;
Не на тое настаў Пятроў дзень.

Час такі: ад зары да зары
Калі ўздумаеш сілы жалець,
Дачакаеься гэткай пары,
Што прыпомне табе гэта клець,

Што прыпомнюць і дзеткі твае,
І скацінка прыпомне твая,
А Зіма-ж запяе, запяе,
Хоць памры — ні жыцьця, ні
пуцьця!

Бяры-ж, на! што табе я даю;
Спадкі мне адказала Вясна.
Ѕідзі працу зьбіраці сваю,
Сваё дзела даводзь да канца!

М у ж ы к (водзячы блуднымі вачыма).

Што? куды ты мне кажаш ісьці,
Лета яснае, жаць і касіць?
Лёгка песьні такія вясцьці.
Але спробуй на дзеле пажыць.

Свој лажок я падчысьціў вясној;
Сеяў шнур; — у доўг даў магазын, —
Цяпер, глянь! луг занесен вадој,
Колас, глянь! ці ёсьць цэлы адзін?

Еў, ня еў, ці адзет, не адзет,
Да ўсяго я ахвотны ў людзеј;
З маёј сілаю лічыцца сьвет,
Чым-жа, чым я на ніве сваеј?

Ня ўзьнімаецца к працы рука:
Апрацівела гора, жыцьцё,
Эх ты доля-бяда мужыка,
Ој ты, Лета, ој Лета маё.

Л е т а.

І ня стыдна-ж табе век вяком,
Хоць і дуж, як тој дуб векавы,
Вясьці гутарку ўсё су плачом,
Ніжэј гнуцца павялај травы!

Нараканьям ня зможаш бяды,
Хоць дзень-ноч наракај, небарак:
Шчасьце ходзе гады-у-рады,
Абмінаючы вёску ўсяляк.

Вось, як ведаеш, я ў цябе госьць,
Не драмі-ж, як пад лавај тапор,
Заработкі ў дварэ, чула, ёсьць,
Шнур зьбірај свой, ды жыва у двор!

М у ж ы к.

Двор я знаю даўно, ој даўно!
З году ў год я там сілу ўсю ўпёк;
Калі-ж гляну, выходзе адно:
Пуста хата, сьвіронак і ток.

Вынімала мне паншчына дух,
Зжыў яе—думаў, воля дасьць хлеб,
І ці зьвёў ці ня зьвёў тој ланцуг,
Як за паншчынај, бедзен і сьлеп.

Л е т а.

І паехаў-жа, братка ты мој...
Не вялікі, знаць, толк выйдзе ў нас;
На! касу, серп—ваюј хоць зь бядој!
Ліду Восені выслаць наказ.

Кідае касу і серп Мужыку пад ногі і адходзе. Мужык востра касу, прабуе на ўзьмежку і, мінаючы вёску, ідзе ў двор. Бура пачынаецца на добрае; блыскае маланка; што раз мацней⁸⁾ грывіць гром. Б'е пярун. Пасыпаўся дождж з градам.

VII.

Касьба і жніво.

Сенажаць і поле, што каля ігрушы. Гарачыня стаіць ня-
зносная. Мужык расхрыстаўшыся косе. Жонка ў ваднэј ка-
шулі жне; пры ёј на казлах, абвешаных пасьцілкај, вісіць
у начоўках дзіцянё; двое меншых поўзае ў сьлед за маткај.

М у ж ы к (абціраючы пот рукавом).

Эх, труды, труды
Непазбытыя!

Эх, каса, каса,
Потам зьлітая!

І калі-ж з табој
Мы, сталёвая,
Здабываць појдзем
Шчасьце новае?

Век зьвініш, сьвішчыш,
Адкляпаная,

Век плыве сьліза ⁴⁾
Няўніманая.

Там гудзіць віхор,
Лес хістаецца;

Там пяе касец,
Пацяшаецца.

Эх, труды, труды
Непазбытыя!

Эх, каса, каса
Потам зьлітая!

Ж о н к а (акручуючы нагу, параненаю
аржоньям).

Не палі агнём
Гэтак, сонејка!

Не калі мне ног
Так, аржонејка!
Трудна сьпіну гнуць
Спрацаванаю,
Каласы зьбіраць
Павалянныя
Дабрытцом-сьцяној
Не пахвалісься,
Кроў і пот ліеш,
Заліваецься.
Ўсюды Бог гасьціў
З сваёј ласкаю,
Толькі крыў, мінуў
Ніву хамскаю.

М у ж ы к.

Ўжо каса мая
Прытупілася:
Не бярэ сіўца,
Замарылася.
Пакляпаць пајду
Там на межачца
І бруском зьвяду,
Як належыцца.
Ды ў ход зноў пушчу
Пад песьнь сьлёзнаю,
Хај зноў бача сьвет
Сілу грознаю.

Ж о н к а (выцягуючы стрэмку з палца).

Дзіцянё ў казлах
Адзываецца;
Пагляджу, пајду,
Як там маецца.

Ох, каб так шнурок
Свој шчырыкалі!
Ўжо за пашу у двор
Адбыць клікалі.

М у ж ы к і ж о н к а (разам).

І жыцьцё-ж, жыцьцё
Беспрасьветнае!

Ці ня лепеј ты
Апраметная!

Мужык садзіцца кляпаць касу, а жонка јдзе да казлоў і кор-
ме грудзьмі дзіцявё.

VIII.

В о с е н ь .

Досьвітак. Ток. Вледа курыцца на сьцяне газоўка. Мужык
малоце. Цэп гудзіць. Яму глуха заводзячы падцінае ведер.
Дзьверы адчыняюцца, уходзе Восень. У ваднэј руцэ трымае
пук усялякіх павялых зёлак, у другој пусты мех.

В о с е н ь .

Я усюдах хадзіла,
Я усюдах была,
Як дзе што урадзіла,
Я рахунак вяла.

І к табе во зајшлася
Паглядзець, папытаць,
Як ты жыў, як спраўляўся,
Што відаць, што чуваць?

Вясна, Лета блудзілі
Па ўсёј чыста зямлі;
Ці ж па роўна дзялілі,
Роўна ўроду нясьлі?

Цябе з краю да краю
Было ўсюды ўдаволь *),
Даказаў дзіваў, знаю,
Твој і пот, і мазоль.

Дык як з кормам? як жыта?
Двор то мае чым жыць:
Сенам пуны набіта,
З дабром ток аж трашчыць.

М у ж ы к.

Восень, ясная паня,
Глянй! лыгаць¹⁰⁾ не хачу —
Да паўзімкі ня стане,
Як лічу, ня лічу.

Няма штосьці ўмалоту,
Ды і што малаціць?
Копкі дзьве акалоту,
Грэчкі з возік ляжыць.

З копку яркі, ячменю,
Трохі сена, аўса...
Вось і хлеб, і насеньне,
І за труд плата ўся!

Пры стале ж сядзе спора
Спажываці дары:
Жонка, дзетак сямёра,
Ды татуля стары.

В о с е н ь.

Праўду вашаць гамоне:
Бог ня вельмі ўспамог,
Але ты не сягодня
Так устаў, так і лёг.

Вось і сёлета трэба
Дацягнуць да канца,
Прыкупі з пудзік хлеба,
Дапазыч з воз сянца,

*) маск., пакрывіцку — даволі.

Пудзік хлеба зь мякінај,
Груцы, бобу крыху,
Якој бульбы асьміну —
Ці-ж ня до¹¹⁾ мужыку?

М у ж ы к.

Ну і рада, ој рада!
Дакупіць, дакупіць!...
Дзе-ж капејка у „гада“?
Дзе яго скарб ляжыць?
На насеньне, на страву
Трос вясној кішанёј,
Летам штраф за „патраву“;
Воласьць не за гарој.

В о с е н ь.

Як гляджу, ўсё нахаджу
Я нястачы адны,
Будзь здароў! я адходжу
Да суседкі Зімы.

Выходзе. На дварэ вецер вые што раз мацнеј¹²⁾. Каплі
сьцюдзёнага дажджу шлёпаюць аб гнілыя сьцены. Мужык
набірае ў рэзьгіні саломы — і јдзе даваць скаціне. Дзьверы
із скрыпам зачыняюцца.

І Х.

С Ъ В Я Т А.

Хата што ј вясној. На сталі ляжыць стог¹³⁾ грэцкіх бліноў.
На палку ляжыць двое хворых дзяцеј; јіншыя босыя і ў вад-
ных кашулёнках поўзаюць каля маткі па хаце. На печы
крэчка бацька стары. Мужык сядзіць на лаве і пад нос мармоча.

М у ж ы к.

Ну, ламака, ну, хамула!
Ці-ж стагнаць ня годзе?

Што мінула, то мінула,
Болеј ня прыходзе.
Пёкся, пёкся вясну, лета,
Аж толькі дзяржыся,
А цяпер спачынь за гэта,
Дыі павесяліся.
Трохі жонка хваравіта,
Трохі хворы дзеці,
Выпі чарку! ну і квіта!
На што там глядзеці?
Юрку варта-бы да школы,
З гора, пасылаці;
Ня шлі: будзе як ты голы,
Хаі сядзіць у хаці!...
Насьце трэба чаравікі,
Кажушок Сымонку,
Ну, на гэта час вялікі...
Пара-ж і ў карчомку!

Ж о н к а.

Што ты там бурчыш пад носам?
Скрабеш каля вуха?
І ўдаеш пагледам косым
Вялікага зуха?
„Пагуляці... да карчомкі...“
Вось так малаічына!
А дзе лапці ў тваёй жонкі?
Дзе дровы, лучына?
Трэба новае карыта,
Каптан Зосі трэба,
Просіць хвэльчара Мікіта,
Ўжо ня есьць і хлеба.
Не табе спачыць, хамуле,
Не табе пяці,
Не да сьмеху, не да гуляў,
Калі бяда ў хаце.

С т а р а с т а. (Уходзе трохі падпіўшы зь нежкай сьмешнай важнасьцяй і срогасьцяй).

Вось і трапіў к вам нарэсьце...

Ну гатујся¹⁴), братка:

Кішанёј мусіш патрэсьці:

Трэба нам падаткаў.

Трэба чыншу, трэба „пені“,

Быў прыказ з павету,

Каб за тыдзень „непраменьне“

Ўнесьці дробязь гэту.

Дык спраўляјся-ж, і то лоўка!

Бо ня жыць і ў хатца,

І з апраткај, і з кароўкај

Прыјдзеца расстацца.

М а г а з ы н ь н і к. (Уходзе такжа п'янаваты).

Пахвалёны вам, суседзе!

Як дуж, як здароўе?

Ужо і зімка да нас едзе —

За даўгом прышоў я.

Аўсу бочку, цьверць ячменю,

За дзьве цьверці жыта

Аддаць мусіш „непраменьне“,

Тады будзе квіта.

М у ж ы к.

Ну і што? і больш нічога!?!..

І дакуль так будзе?

Ані сэрца, ані Бога...

Ну жыцьцё, ну людзі!

Хапае за шапку і ўцякае із свае хаты. Жонка ўцірае хусткај сьлёзы. Стараста ј магазыньнік высовуюцца на двор.

Х.

З і м а.

Лес. Унізе на дзеравах вісіць наўкола шэрэнь. Мужык у лапленым¹⁵⁾ кажусе, у лямцовај шапцы стаіць па калені ў сьнезе і сячэ таўстую хвојку. Здалеку прыбліжаецца Зіма. У яе: у ваднэј рудцэ кавадла ј молат, у другој жмут зялезных пугаў. Як јідзе, молат б'е аб кавадла, а ланцугі бразгаюць.

З і м а.

Як жыў, як дуж, як маесься?

Ці жыці не дакучыла?

Усюдах я бадзяюся¹⁶⁾

І да цябе во лучыла.

Кандалікамі звонячы,

Јіду к табе—ўсясільная,

На долю тваю помнячы,

Јіду к табе—магільная.

Над цэлај, над старонкаю

Я паняј разгасьцілася;

Мој сьнег ляжыць пялёнкаю,

Ў мој лёд рака пакрылася.

Гуляю я з марозамі,

Гуляю я ізь сьцюжамі,

Сьмяюся я над сьлёзамі,

І ўсіх, і ўсё я дужаю.

Кінь выгляд акалелага,

Прысядзь во на калодацца!

Крапчэј ты сьвету цэлага,

Ну што? каб нам паходацца?

М у ж ы к.

Ој Зімка, паня ясная!
Ня варта наругаціся.
Прытыкі кінь напрасныя:
Зь кім тут за плечы браціся?

Я зь сілаю разлучаны:
Ў палёх, лугох загінута...
Няўдачамі замучаны,
Пацехамі пакінуты.

Рукою чуць пакратаю,
Ня муч жа абарванага!
Пад хутры ідзі багатыя,
Ў палацы мураваныя!

Сям'я мая галодная,
Хаціна мая хіліцца
Ідзі, Зіма нягодная!
Ня дуж з табою сіліцца.

З і м а.

Ня дам ніколі веры я
Тваеј брахні ап'янчанај,
Што гора цябе мерае,
Што сьлёзамі ты нянчаны.

Каму-ж тут хвојкі валюцца
Рукою мазалістаю?
І шуркі каму стаўлюцца
На пасеку, на чыстаю?

Ці-ж хата з хвојкі зваленај
Ня грэта, не пастаўлена?
Ці-ж пасека ня сеяна,
Сахој тваеј абнесена?

М у ж ы к.

Туды ў краі далёкія,
Як дні мінуць кароткія,
Сасоначкі высокія
Плывуць ракој - паводкаю.
Гасьцінцамі, дарогамі
У места шуркі цягнуцца,
Не за маімі парогамі
Скарб пасечны хаваецца.

З і м а.

Табе жыцьцё, знаць, сьцелецца,
Як-бы сама нуда тая;
Пашлю ў дабаў мяцеліцу,
Няхај зь бядој разсватае.

Адходзе. Пачынаецца мяцеліца. Цямнее. Хвојка падсечаная з трэскам і грукам валіцца і забівае мужыка. Стада згаладалых ваўкоў прыбліжаецца да нябошчыка. Лес стогне.

ХІ.

Х а ў т у р ы.

Хата. Напроць дьвераў у белај дамавіне ляжыць Мужыка
Сталяр раськідае палок, бярэ дошкі зь яго і робе века
в дамавіне. За сталом суседзі пяюць па нябошчыку. Жон-
ка галосе і прыгаваруе. Дзеці хліпочуць. Стары бацька,
крэкчучы, злазе зь печы. Мяцеліца шуміць. У коміне жа-
ласьліва вые вецер.

Ж о н к а.

А мој ты сакалочак!
А мој ты каралёчак!
Ляжыш ня ўстанеш болеј...
О доля-ж мая, доля!

Бяз часу сьмерць-магіла
Жыцьцё тваё згасіла;
Ў няшчаснаю гадзіну
Сіротачак пакінуў.

Сіроткі ўсе малыя,
І есьць ня маюць тыя,
І дроў няма палена,
І ў пуні няма сена.

Як жыў, як ты сьвет бачыў,
Усё-ж было іначай,
Ці ў поле ты... ці ў людзі...
Што з намі цяпер будзе?

На што на сьвет раджацца,
Хто мае зь ім разстацца,
І горкі жаль кідаці
Ўдаве, бацьком, дзіцяці.

Б а ц ь к а (уціраючы няўзнак сьлёзы).

Дзяржыць бяда старога,
Хаваюць маладога;
Забрала дамавіна
Ня бацьку, але сына.

Ня месца мне у хаце:
Ня дуж я працаваці;
Пры кім дажыць тут веку
Няшчаснаму калеку?

Вазьму я хіба ўнука,
Ці ў сьвет ісьці навука? —
І пойдзем з хат да хаты,
І к бедным, і к багатым.

Зьбірај, стары, хатомкі,
І зрыўкі, і атопкі;

І жыва з хаты роднај
На сівер на нязводны!
Выцягуе з-за печы лахманы і атопкі.

С т а л я р (кончыўшы века да труны).

Як згаварыці слова,
І века ўжо гатова.
Закрыць дамоўку можна,
Падходзь прашчацца *) кожны.

Падходзь чужы і хатні
Заглянуць раз астатні
Вось на таго, што дзетак
Бяз часу кінуў гэтак.

Ня кепскім быў суседам:
Шоў прадзедаўскім сьледам,
Ня крыўдзячы нікога,
Цярпеў сам крыўдаў многа.

М е н ш ы с ы н о к (цалуючы нябошчы-
ка ў руку—да маткі):

Чаму, скажы, матуля,
Прыбраны так татуля
Ляжыць у гэтай скрыні
Такі халодны, сіні?!

Б о л ь ш ы с ы н о к.

Ня лезь ты без патрэбы:
Душа ўжо таткі ў небе.
Ня ўстане і на лета;
Памёр ён, знача, гэта.

Дзеці адступаюцца; падходзяць разьвітавацца јіншыя¹⁷⁾. Ста-
ляр забівае векам дамоўку. Суседзі бяруць нябошчыка на
плечы і выносяць з хаты.

*) маск., пакрывіцку, (паблр.) — разьвітавацца.

Х о р.

Рај сьветлы бесканечны
На судзе астатэчным *)
Дај, Божа, ўсім загнаным,
На веці векаў. Амэн!

Жонка і дзеці галосаць. Бацька, абвешаны торбамі, забірае
ўвука і ідзе ў сьвет. Хата астаецца пустая. Чутны званы.
Выюць сабакі.

XII.

На магілках.

Цёмная ноч перад Узьвіжаньням. Магілкі. Лётаюць совы
і кажаны. На паваленым крыжы сядзіць цень Мужыка.

Ц е н ь М у ж ы к а.

Што насып размыла жвіровы?

Што спаць мне ў зямлі не дае?

Чаго кажаны тут і совы

Зьяцелісь на косьці мае?

Проч, гадзіны, сьліўні, рапухі!

Хоць зьгіньце ў праметнај на дне.

Благія і добрыя духі,

Прыбліжцеся жыва ка мне.

Так спаць не ахвота век цэлы;

Мне хочацца ведаць, пачуць,

Што чутна на сьвеце на белым?

Патомкі мае як жывуць?

Ці досіць јім хлеба да хлеба,

Як добра јім плаціць зямля?

Ці ласкі ад сьвету, ад неба

Ня маюць, як некалі я?

Ці песьні пяюць, ці як мухі

Ў цянётах гніюць павука?

*) пол., пакрывіцку — апошнім.

І ўсё гаварэце мне, духі,
Што зроблена для мужыка.

Зьлятаюцца тыя - ж самыя духі, што пры хрэсьбінах. Вер-
цяцца каля Мужыка і папераменна пяюць.

Б я д а.

Мы скажам табе ўсё з ахвотај,
Па сьмерці тваёј што зајшло:
Ня зломлены к шчасьцю вароты,
Сьлязы ня ўбыло, — прыбыло.

Г о л а д.

Усьміхаюцца пусткај папары,
Урода ня јдзе, як ня јшла.
Па небе за хмараю хмара.
Плыве і плыве, як плыла.

Х о л а д.

Хаціна згнівае у плесьні,
Хаўтурны ня зводзіцца звон,
Пад дзікія ветравы песьні
Пракляцьця разносіцца стогн.

Х о р а м.

Завалены сьцежкі к прасьвету
Крыжамі безчасных магіл,
А брат твој, мужык, бяз прывету
У ўсім гэтым сохне бязь сіл.

Д о л я.

Табе яшчэ ведаць цікава,
Што стала з сынамі тваімі?
З усякај вялося јім славај,
Усяк јім жылося зь людзьмі.
Адзін, як і ты, шнур пахае,
Карчомкај душу весяліць,

Другога чужына змагае,
А варта пры трэцім стаіць.

Чацьверты у зьдзеку загінуў
За праўду, за крыўду сваю,
Руку адсек пяты машынај,
І торбаю корме сям'ю.

Жыцьцё.

Ну што? як старонка, як дзеткі,
Як што між людзьмі, ці зьвярмі?
Я лоўка разставіла сеткі!
Папробуј, расплутај вазьмі!

Я сілам цямрычным у рукі
Няпраўд пустазельле дало,
Хај сеюць зьнішчэньне і мукі
Хај корча ўсіх змога і зло.

Цень Мужыка.

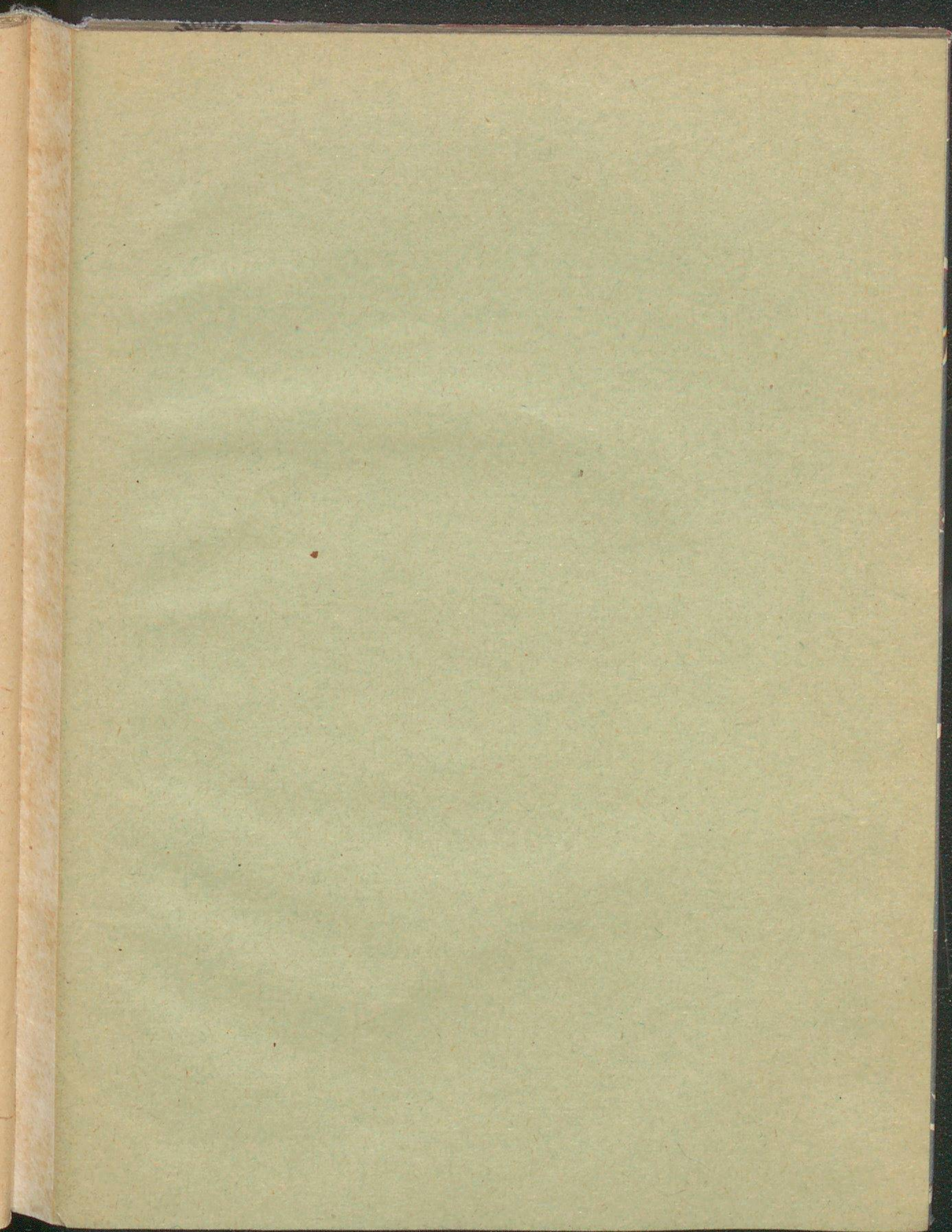
Ня міла мне слухаць, ня міла
Зь зямлі мае гэткі прывет.

Раскрыўся нанова магіла:
Страшнеј цябе людзі і сьвет.

Магіла раскрываецца. Чутна заляяў нейдзе пятах. Духі разь-
лятаюцца. Нікне цень мужыка. Перагукуюцца з заіцамі
совы. У паветру лапочуць крыльлямі кажаны і начвіцы.

Бароўцы, 1908 г. 22 жніўня.

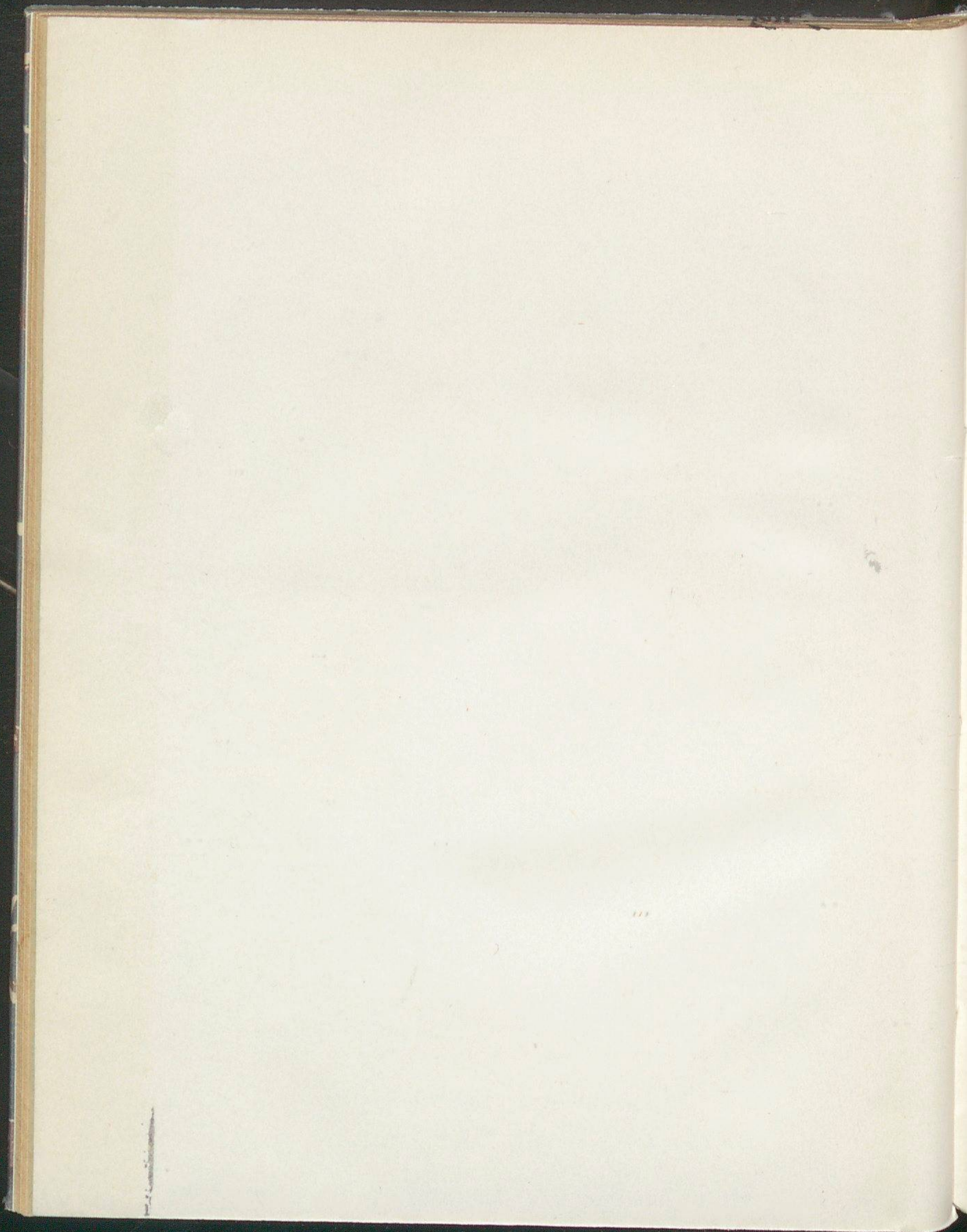
АНКА КИТА

— — — — — АНКА КИТА

АНКА КИТА

Създадено от АНКА КИТА
"Анкарски център за изследвания" 1997 г.

1/1

Biblioteka Narodowa
Warszawa

30001023712384

BN

BIBLIOTEKA
NARODOWA

540478
